

Nyvang

Alle illustrationer kan forstørres

Skemanummer: 22
 Betegnelse: Nyvang
 Kategori: Bebyggelsesmønstre
 Registreringsdato: December 2004
 Registrator: Erica Heyckendorff, Berings Tegnestue

Kort over bebygget struktur

Input: terrænformer - rumdefinerende elementer - homogene forløb - grænser - fixpunkter - kig

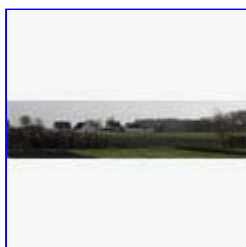
Topografisk undersøgelse

Input: topografiske forhold - udnyttede landskabstræk - byprofil/silhuet - grænse mellem byrum og land - grænse til vand

Ejendommene på nordsiden af Klintevej ligger alle en smule lavere end vejen, så striben af husmandssteder overskues fra vejen. Ved nr. 25 går indkørslen nærmest på et dige henover det lave areal til gårdens bygninger, og denne oplevelse af dige understøttes af allétræerne langs indkørslen.

På sydsiden er et mere levende terræn - især ved Provstegårdsvej, kulminerende med Sneglehøj - og samtidigt færre ejendomme ud til Klintevej. Den første fra vest, nr. 30, ligger nærmest hævet op på et plateau over de lave arealer foran, for at få gårdspladsen i niveau med Klintevejen.

Provstegårdsvej går op over det bakkede terræn, som bronzealderhøjen benytter sig af for at få ekstra pondus, og husene ligger i nær kontakt med vejen, opover bakken. Midtvejs kulminerer højden for herefter sagte at falde igen ned mod Noret, som dog ikke ses fra vejen. Ligeledes midtvejs samles det landskabelige rum omkring vejen, idet der i øst står et skovstykke og i vest en bakke, som begge lukker af for det lange udsyn.

Småbåde på gårdspladserne er eneste signal om vandets nærhed - Noret ses ikke på strækningen.

Et transformertårn afslutter bebyggelsen i øst.

Historisk analyse

Input: Historisk byplan - matrikelstruktur - byudviklingsområder - funktionelt bymønster - gadestruktur - byrumsenheder

Etableringen af statshusmandsbrug ved lensafsløningsloven af 1919 opstår i statsformssammen-hæng som konsekvens af neutralitetspolitikken selvforsyningstankegang. Husmandsbrugenes oprindelige karakter er dog ved at forsvinde som konsekvens af markedsorienteringen af landbruget efter alliancepolitikken med Marshallhjælp, Bretton Woods og NATO. Jordtilliggendet er simpelthen for lille til at kunne fungere som gårdenhed i dagens landbrug, og stederne skifter anvendelse - oftest til bolig med hobbylandbrug og/eller hestehold.

Statshusmandsbrugene Nyvang er udstykket som husmandskoloni i 1924 ved bortsalg af provstegårdsjord. Der etableredes 14 statshusmandsbrug på hver omkring 9 tønder land, og stederne blev bebygget i 1926 og drevet af husmænd, eventuelt i samarbejde med deres koner. Udstykninger-ne ligger på Klintevej (21, 25, 27, 29, 30, 31, 33, 35, 36) og Provstegårdsvej (1, 2, 4, 5, 6), hvor selve provstegården lå.

Området:

På de ældre kort og matrikelinddelingen ses, at Klintevejen er blevet rettet ud: vest for sidevejen til Udby udgør Vandværksbakken det tidligere forløb, mens det tidligere forløb af vejen øst for begrundet nr. 21, 25 og 27's nuværende tilbagetrukne beliggenhed. Landevejen har således gået nord om Østerhøjgård og tæt forbi nr. 21, 25 og 27. Provstegården lå lige bag Sneglehøj, hvor Provstegårdsvej nr. 1 i dag ligger. Provstegårdsjordens afgrænsning afslører sig i de levende hegn.

Husmandsstedernes udvikling:

I Nyvang slog nogle af stederne sig sammen i et tærskeselskab, Nyvang Tærskeselskab. Man havde typisk 4-6 køer, 3 huse havde 9-10 grise, og man holdt høns og ænder. Jorden dyrkedes i begyndelsen med heste, foruden maskinkraft. Man dyrkede blandt andet roer, der blev kørt med hestevogn til Stege Sukkerfabrik. Korn og foderstoffer gik til Carøe på Torvet i Stege, mens mælken gik til mejeriet Rødeled. Under krigen fik man selvbindere og byggede til stalden, så man kunne få tærskværk og klare høsten selv. '

I 1960'erne blev hestene skiftet ud med traktor. Og efterhånden

blev gården de fleste steder nebengeschäft, idet man arbejdede ude og fik hjælp til jorden af en maskinstation. I 1960-erne og 70-erne er der stadig heste, men de er nu rideheste. 1989 blev Sukkerfabrikken lukket, og herefter måtte roerne med vognmand til Nykøbing Falster.

I dag er situationen, at kun to steder dyrker jorden selv. Kun det ene sted, Provstegårdsvej 2, er egentligt landbrug, hvilket er muligt, fordi der forpagtes jord fra andre ejendomme. Egentlig stammer denne landmand fra Klintevej 33 og vil med tiden også overtage dette, der således overtages af 4. generation. Den tidligere ejer bebor fortsat stuehuset på Provstegårdsvej 2.

Bygningerne:

Oprindeligt blev stuehus og længer bygget i en enkel stil, inspireret af foreningen Bedre Byggeskik: pudset murværk med enkel gesims, tag med høj rejsning, belagt med tegl eller cementtegl - nogle med halvvalm. Tagbelægningen på længerne kunne være som stuehusets eller mere ydmyg med strå eller pandeplader.

En typisk planløsning for stuehuset var, at det forholdsvis korte stuehus - længden var ikke meget længere end dybden - inddeltes i fjerdedele omkring den centrale skorsten, der således fik kontakt til alle rum. Herved fik man køkken og spisestue til den ene side og to stuer/værelse og stue mod den anden. Entre med stejl trappe til loftet blev skudt ind som en underdeling af et af fagene eller lånte plads fra to fag, der så blev smallere. Loftet fungerede som kornloft. Disse første "type" huse blev, med varierende indretning, bygget landet over i perioden.

Loftsetagen blev efterhånden inddraget i de små stuehuse, og stuerne slået sammen, mens spisekammeret blev til toilet og køkkenerne udskiftet og fik elkomfur. Op gennem 1960erne blev vinduerne ofte skiftet til store termoruder.

Senere kunne bygningsudvidelser komme til (parcelhuset inspirerer): Stuehuset blev udvidet med tilbygning, så stuen kunne udvides, ekstra værelse (nu har børn hvert sit værelse) og gæstetoilet. I forbindelse med ombygningen ofrede man ofte skorsten, fyr og så videre var der jo god plads til i de oftest funktionstømte længer.

Bygningerne i deres nuværende form afspejler den oprindelige bosætningsstruktur, men med tilpasning til brug for forskellige livsformer, spændende fra landbrug til villabeboelse. Nyvang er "på kanten af byen" og "på kanten af landet" på én gang.

Sneglehøj:

Vest for Sneglehøj lå tidligere Østerhøj, som nu er væk. De mange sagn tilknyttet denne høj er overgået til nabohøjen, Sneglehøj, med sneglegang til toppen. Man ved ikke, om det er en processionsrampe fra gammel tid eller lavet senere, eller om højen oprindeligt har været bygget på en rund platform, der har udviklet gangen.

Arkitektonisk iagttagelse/skitsering, samt vurdering

Input: målforhold - rumlige relationer - åbninger - stigninger - grænser - retninger - bygningslementer - belægninger Samspil mellem topografi og byrum - fixpunkter - homogene forløb - rumligt artikulerede brud og forskelle - reminiscenser af historiske strukturer og bygninger - sammenstød mellem historiske lag - anbefalinger

Nyvang markerer sig på vejstrækningen i kraft af stedernes tæthed og beslægtede arkitektoniske fremtoning, som giver en oplevelse af homogenitet og helhed - kun gården Østerhøjgård bryder ind i sammenhængen. Man fornemmer et fælles udgangspunkt trods tidens tilføjelser. Som et centralt vartegn for hele husmandskolonien ligger Sneglehøj, som i høj grad er med til at stedfæste husmandskolonien.

Stederne på Klintevej forholder sig til vejen ved parallel beliggenhed - ikke alle med samme afstand til den, men alle med stuehuset i første række, ud til vejen, og længerne bag til, eventuelt vinkelbygget om gårdspladsen. På Provstegårdsvej er beliggenhedsmønstret mere broget: her har stuehuset både 1. og 2. position, og Provstegårdsvej nr. 2 har en tredje variation: stuehuset vendt med gavlen til vejen, ligesom de efterfølgende længer - heri blandt nogle senere tilføjede svinestalde.

Når man drejer fra Klintevejen ved Sneglehøj samler Provstegårdsvej nr. 1 og 2 sig om vejen lige efter og overfor højen og danner indgang til denne del af bebyggelsen. Her er forholdsvis åbent beplantningsmæssigt - nr. 2 er nærmest uden træer - når man ser bort fra de fire store træer på højen. Efter et stykke med langt udsyn udover markerne, er der igen samling om vejen midtvejs, hvor nr. 5 og 4 ligger ganske nær vejen, og den lukkede oplevelse understøttes af bakken i vest og skoven i øst.

Provstegårdsvej nr. 4 har det bedst bevarede stuehus set i henhold til oprindelig detaljering. Der er bygget en del til længerne - svinestalde bag længen, ud til vejen - men bygningskonturen af den oprindelige længes gavle er opfattet. De øvrige husmandssteder er alle (for) meget istandsatte, flere af dem i en stil, der nok har større sociale ambitioner end husenes oprindelige udgangspunkt, som husmændenes små gårde. Parcelhuse og villaer har inspireret stilmæssigt, og arealerne udenom husene bliver holdt i parcelhuskvarterets tilsvarende pertentlige grad, fjernt fra fortidens mere nytteprægede brug af gårdsplads og udenomsarealer/haver.

På Provstegårdsvej 4 og 5 mødes de to verdener og et håb kunne være, at man ved en kommende overtagelse af stedets bygninger bevarer mest muligt af husets oprindelige detaljer, såsom døre, vinduer, og ikke bygger til så også denne del af koloniens historie bevares. Men det er nok et forfængeligt håb...

[Til sidetop](#)

[Udskriv denne side](#)

[Til oversigt](#)